

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2025, 9(1): 1-22.

DOI: [10.26677/TR1010.2025.1526](https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1526)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Son 30 Yılda Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm: Bibliyometrik Bir Analiz Çalışması

Pınar ÖZTÜRK, Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, e-posta: pinar.ozturk@antalya.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5260-5963>

Gözde PARTAL, Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, e-posta: gozde.partal@antalya.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3876-9250>

Prof. Dr. Zeki AKINCI, Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Antalya, e-posta: zakinci@akdeniz.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8643-3429>

Öz

Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konularını ele alan akademik makaleleri betimsel bir analiz çerçevesinde incelemektir. Araştırma, 1994-2023 yılları arasında Web of Science veri tabanında sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konularında yayımlanan makale ve inceleme makalelerine odaklanmıştır. Bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak toplam 763 makaleye ulaşılmıştır. Makaleler; yayın yılı, yayımlandığı dergiler, ülkeler, kuruluşlar, en fazla katkı sağlayan makaleler, yazarlar ve üniversiteler gibi kriterler doğrultusunda analiz edilmiştir. Elde edilen verilerden görsel ağ haritası oluşturmak için VOSviewer 1.6.20 programı kullanılmıştır. Çalışmada sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konularını ve aralarındaki ilişkiyi anlamlandırmak ve şekillendirmek için faydalı olabilecek bir dizi entelektüel bilgiye ve bunların ilişkilerini gösteren haritalara ulaşmak hedeflenmiştir. Sonuçlar sürdürülebilir turizm ve ekoturizme olan ilginin özellikle son yıllarda arttığını, bu alanlarda yoğun çalışmaların yapıldığını, bu çalışmaların ekolojik koruma, yerel toplulukların güçlendirilmesi ve ekonomik kalkınma hedeflerine önemli katkılar sağladığını, ayrıca disiplinler arası iş birliği ve ülkeler arası ortak yazarlık ilişkilerinin gelişmekte olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Ekoturizm, Bibliyometrik Analiz, VOSviewer.

Makale Gönderme Tarihi: 26.12.2024

Makale Kabul Tarihi: 11.03.2025

Önerilen Atıf:

Öztürk, P., Partal, G. ve Akıncı, Z. (2025). Son 30 Yılda Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm: Bibliyometrik Bir Analiz Çalışması, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(1): 1-22.

Journal of Turkish Tourism Research

2025, 9(1): 1-22.

DOI: [10.26677/TR1010.2025.1526](https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1526)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Sustainable Tourism and Ecotourism in the Last 30 Years: A Bibliometric Analysis

Pınar ÖZTÜRK, Ph.D. Student, Akdeniz University, Institute of Social Sciences, Antalya, e-mail: pinar.ozturk@antalya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5260-5963>

Gözde PARTAL, Ph.D. Student, Akdeniz University, Institute of Social Sciences, Antalya, e-mail: gozde.partal@antalya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3876-9250>

Prof. Dr. Zeki AKINCI, Akdeniz University, Faculty of Tourism, Antalya, e-mail: zakinci@akdeniz.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8643-3429>

Abstract

The aim of this study is to examine academic articles on sustainable tourism and ecotourism within the framework of a descriptive analysis. The study focused on articles and review articles published on sustainable tourism and ecotourism in the Web of Science database between 1994 and 2023. A total of 763 articles were reached using bibliometric analysis method. The articles were analyzed according to criteria such as publication year, journals, countries, organizations, top contributing articles, authors and universities. VOSviewer 1.6.20 program was used to create a visual network map from the data obtained. The study aims to provide a set of intellectual knowledge and maps showing their relationships that can be useful for understanding and shaping the issues of sustainable tourism and ecotourism and the relationship between them. The results show that interest in sustainable tourism and ecotourism has grown significantly in recent years. Intensive research in these fields has contributed to ecological conservation, the empowerment of local communities, and economic development, while also fostering interdisciplinary collaboration and international co-authorship.

Keywords: Sustainable Tourism, Ecotourism, Bibliometric Analysis, VOSviewer.

Received: 26.12.2024

Accepted: 11.03.2025

Suggested Citation:

Öztürk, P., Partal, G. and Akıncı, Z. (2025). Sustainable Tourism and Ecotourism in the Last 30 Years: A Bibliometric Analysis, *Journal of Turkish Tourism Research*, 9(1): 1-22.

GİRİŞ

Turizm, birçok ülkenin kalkınma stratejilerinde merkezi bir platform haline gelmiştir (Wearing ve Neil, 1999). İstihdam yaratma ve döviz kazandırma ile bölgesel kalkınmayı destekleme gibi özellikleri sayesinde turizm, diğer ekonomik kalkınma yöntemlerine bir alternatif olma potansiyeliyle ön plana çıkmakta ve hâlihazırda birçok ülkenin kalkınma stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Her ne kadar bu özellikleri ile hükümetler için çekici bir seçenek haline gelmiş olsa da (Goldfarb, 1989), küresel ölçekte çevresel, sosyal ve ekonomik bağlamda olumlu ve olumsuz etkilere sahip olduğu bilinmektedir (GhulamRabbany vd., 2013).

Çevre koruma konusu, gelişmekte olan ülkelerde gündemin en önemli konularından biri haline gelmiştir (Duffy, 2013). Bu durum, turizmin çevresel etkilerinin mekânsal boyutlarının, küreselden yerel ölçeğe kadar değiştiği gerçeğini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda, küresel ölçekte, hava taşımacılığının kirlilik ve küresel ısınmaya katkısı tartışmaların ve medyanın ilgi odağı olmuştur (Hill ve Gale, 2009). Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (IATA), şu anda kullanılan yakıtın fosil yakıtlardan elde edildiğini vurgulamakta ve 2050 yılı hedefleri arasında net sıfır karbon emisyonu hedefini belirttiğinin altını çizmektedir (IATA, 2024). Ancak, hızla büyüyen hava taşımacılığı, sera gazı emisyonlarına olan katkısıyla ciddi endişeler yaratmaya devam etmektedir (Hill ve Gale, 2009).

Bu etkilerin yanı sıra, kitle turizminin fiziksel çevre üzerindeki olumsuz etkileri arasında doğal çevrenin tahrip edilmesi, çöp ve atıkların neden olduğu kirlilik ve özellikle taşıtlardan kaynaklanan gürültü kirliliği yer almaktadır ki çevreye verilen bu zararın başlıca sebeplerinden birinin sürdürülebilir turizm anlayışının eksikliği olduğu öne sürülmüştür (Kozak vd., 2001). Krippendorf'a göre, kitle turizminin bu olumsuz etkileri göz önüne alındığında, bilinçli ve sorumlu pazarlama stratejilerinin kullanılarak, eğitilmiş ve bilinçli çalışanların sektörde yer aldığı alternatif turizme doğru bir yönelim gerçekleşmelidir. Alternatif turizmin başarılı olmasının ön koşullarından biri yerel halkla yapılan iş birliği ve daha yüksek bilinç düzeyine sahip olan turistlerin ağırlanmasıdır (Krippendorf 1987'den aktaran Lane, 2009), ki bu öncüller de sürdürülebilir turizmin gerekliliğini doğurmaktadır.

Son yıllarda küresel ölçekte artan çevresel krizler, doğal kaynakların hızlı tükenişi ve turizmin yerel topluluklar üzerindeki sosyal ve ekonomik etkileri, sürdürülebilir turizm ve alternatif turizmin bir çeşidi olan ekoturizm gibi kavramların önemini daha da artırmıştır. Geleneksel turizm faaliyetlerinin çevreye verdiği zararlar ve yerel kültürlerin yok olma tehlikesi karşısında, sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyen yaklaşımlar artık bir zorunluluk haline gelmiştir (Hill ve Gale, 2009; Kozak vd., 2001).

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarının önemi akademik alanda da karşılık bulmuş, araştırmacıları bu alanlarda çalışmaya yöneltmiştir. Turizm literatüründe hem sürdürülebilir turizm hem de ekoturizm konularında 1990 yılından bu yana yapılmış çeşitli akademik çalışmalar bulunmaktadır (Web of Science, 30 Ekim 2024). Bu iki kavramın gerek birlikte gerekse başka konu veya kavramlarla ilişkilendirilmesi ile yapılmış çalışmaların çoğalması, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarının aralarındaki ilişkinin görselleştirilerek anlamlandırılması ve şekillendirilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarının akademik literatürdeki yeri ve bu alandaki mevcut çalışmaların incelenmesi, sektörün geleceği için hem teorik hem de pratik anlamda yol gösterici olacaktır. Çalışma, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm üzerine yapılmış akademik çalışmaları analiz ederek bu alandaki eksiklikleri belirlemeyi ve gelecekteki araştırmalar için bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilirlik kavramı, ilk kez, Dünya Ekonomik Kalkınma Komisyonu (WCED) 'nın "Ortak Geleceğimiz" olarak da bilinen "Brundtland Raporu"nda ele alınmıştır. Bu rapora göre sürdürülebilir kalkınma; "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan gelişme" olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmaya yapılan temel vurgular, öncelikli olarak yoksulların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve çevrenin günümüz ve gelecek ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için teknoloji ve sosyal organizasyonlara sınırlandırılmalar getirilmesidir (WCED, 1987). Bu tanımlar dikkate alındığında, turizm sektörünün temel taşlarının, doğal kaynaklar ve destinasyonların kültürel ve tarihi dokusundan oluşması nedeniyle, sürdürülebilirlik kavramı turizm alanında büyük önem arz etmektedir (Fennel ve Cooper, 2020).

Sürdürülebilir turizm paradigması, son yarım yüzyılda ortaya çıkmış, halen gelişmekte olan ve turizm sektörünün gelişimine önemli katkılar sağlayan bir kavram olarak değerlendirilmektedir. (Weaver, 2007). İlgili literatürde, Brundtland Raporunda geçen sürdürülebilir kalkınma tanımı, sürdürülebilir turizm alanında farklı yorumlara tabi tutulmuştur (Butler, 1999). Weaver (2007), sürdürülebilir turizmi, sürdürülebilir kalkınma fikrinin turizm sektörüne uyarlanmış bir biçimi olarak tanımlamaktadır. Bir diğer deyişle, sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınmanın odaklandığı negatif etkileri en aza indirirken pozitif etkileri maksimize etmektedir. Sürdürülebilir turizm, Butler tarafından "belirli bir bölgede süresiz olarak sürdürülebilirliğini koruyabilecek bir biçimde olan turizm" olarak tanımlanmıştır (1999). Dünya Turizm Örgütü de (1993), benzer bir şekilde, zaman vurgusuna dikkat çekerek, sürdürülebilir turizmi, günümüz ziyaretçilerinin ve ev sahibi destinasyonların ihtiyaçlarını karşılayıp, gelecek kuşaklar için bölgenin korunması ve olanaklar sağlanması olarak açıklamıştır. Sürdürülebilir turizmin tanımlanmasında, ekolojik dengenin korunmasının yanı sıra, ev sahibi destinasyonların kaynaklarının korunması, yerel halkın yaşam biçimlerinin devam etmesinin sağlanması (Eber, 1992), bölge halkı ekonomisine katkıda bulunması (Payne, 1999) gibi vurgular da yapılmıştır. Bu durumda, sürdürülebilir turizm, ana hedefi kaynakların ve ekolojik dengenin uzun süreli korunması, tamamlayıcı hedeflerinin ise yerel kültürel dokunun devamlılığının sağlanmasına teşvik edilmesi ve bölge halkına sağlanacak istihdam olanakları ile birlikte, yerel ekonominin canlanmasına olanak sağlaması olarak ifade edilebilir (Mitra, 2018).

Sürdürülebilir turizm, global perspektifte, çok taraflı örgütler içinde resmi olarak ilk kez Birleşmiş Milletler tarafından tanınmıştır ve 1992 Rio Zirvesi'nden bu yana sürdürülebilir turizm Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) programında ele alınmaktadır (UNEP, 2002). Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) de, turizmde sürdürülebilir büyümeyi destekleyen politikalar ve eylem planları yapmayı hedeflemektedir (OECD, 2003). Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), sürdürülebilir turizmin 1980'lerde ortaya çıkışından bu yana, oluşturduğu çeşitli politikalar ve yaptığı uygulamalarla önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, 2002 yılı küresel arenada özellikle önemli bir yıl olmuştur; çünkü Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından "Uluslararası Ekoturizm Yılı" olarak ilan edilmiş ve ayrıca Johannesburg'da düzenlenen Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi'nde resmi bir uygulama planı oluşturulması çağrısında bulunmuştur. Sürdürülebilir turizm fikrinin uluslararası söylemde en üst düzeyde tanındığını ve resmileştiğini gösteren önemli bir gelişme olarak, 'Sürdürülebilir Turizm – Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması' girişimi başlatılmıştır. Bu girişim kapsamında uluslararası bir vakıf kurulması, sistematik bir araştırma tabanı oluşturulması, teşvik sağlayacak ve bilgi yayacak bir çalışma çerçevesi ile yıllık bir forumun oluşturulması çağrısında bulunulmuştur (Weaver, 2007).

Ekoturizm

Ekoturizm, alternatif turizmin bir uzantısı olarak görülmekle birlikte, destinasyonların sosyal ve ekolojik unsurlarını göz ardı ederek salt kâr amacı güden geleneksel turizm türlerine yönelik bir memnuniyetsizlik sonucunda ortaya çıkmıştır. Literatürde ekoturizmin tanımına ve etimolojisine yönelik farklı görüşler mevcuttur (Fennel, 2020). Terimi ilk tanımlayanlardan biri olarak kabul gören Ceballos-Lascrain ekoturizmi "nispeten bozulmamış veya kirlenmemiş doğal alanlara, bu bölgelerde bulunan manzarayı ve yabani bitki ve hayvanları incelemek, hayranlık duymak ve keyif almak ile geçmişten ve günümüzden gelen kültürel unsurları keşfetmek amacıyla yapılan seyahat" olarak vurgulamıştır (Boo, 1990). Yapılan sonraki tanımlar, Hetzer'in, daha sorumlu bir turizm biçimi için belirlediği dört temel ilke olan; minimum çevresel etki, ev sahibi kültürlerle minimum etki ve maksimum saygı; ev sahibi ülkenin yerel halkına maksimum ekonomik fayda ve katılımcı turistler için maksimum "rekreasyonel" tatmini ilkelerini de kapsayarak şekillenmiştir (Hetzer, 1965). Bu bağlamda, en geniş anlamıyla, ekoturizm doğal bir destinasyona yapılan seyahatleri kapsamaktadır; yerel halkı sürecin bir parçası olarak görmektedir ve bu doğrultuda elde edilen ekonomik kazancı bölgenin çevre koruma faaliyetlerine aktarmaktadır. Bununla birlikte ziyaretçi etkisini en aza indirerek ve turist eğitimi teşvik ederek yerel çevrenin ve tür çeşitliliğinin korunmasına katkıda bulunmaktadır (Western, 1993; Diamantis, 1999; Fennell, 2001; Beardsley vd., 2006). Honey (1999), ekoturizmin 7 temel özelliğini açıklarken, önceki tanımlara ek olarak, iyi eğitilmiş rehberler aracılığı ile hem turistlere hem de yerel halka çevre bilincinin aşılması ile insan hakları ve demokrasiyi desteklemesi ilkelerini de eklemiştir. UNEP ve UNWTO tarafından turizm endüstrisinin paylaşması gereken ortak hedefleri;

- Doğal ve sosyo kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi,
- Genelde küçük çapta yerel işletmeler aracılığıyla turizm faaliyetlerinin yürütülmesi,
- Yerel halka ek gelir fırsatları ve iş imkanları yaratılması,
- Yerel halkın ve ziyaretçilerin koruma farkındalığının artırılması olarak belirlemiştir (WWF, 2001).

Bu hedefler göz önüne alındığında, ekoturizmin yerel ekonomik kalkınma açısından olduğu kadar yerel toplulukların güçlenmesine de katkıda bulunduğu ve farklı yerlerin kültürüne ve temel insan haklarına saygı gösterdiğini söylenebilir (Fang vd., 2024). Ekoturizm kavramının, belirtilen ilkeleri doğrultusunda hem insanların yaşam kalitesini artırma hem de kaynakların korunmasını teşvik etme gerekliliğini kabul eden toplum temelli ekoturizm (Scheyvens, 1999) kavramına doğru evrildiğini görmek de mümkündür.

Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm, çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için birbirini tamamlayan kavramlardır. Ekoturizm, sürdürülebilir turizmin temel ilkelerine dayanarak, çevresel koruma, yerel halkın refahını artırma ve kültürel mirasın korunması gibi alanlarda önemli katkı sağlamaktadır. Örneğin, Hall ve Lew (1998), ekoturizmin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için daha uygulanabilir bir yaklaşım sunduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde, Barkauskiene ve Snieska (2013), ekoturizmin yerel ekonomiyi destekleyerek iş olanakları yaratma ve ekonomik büyümeyi teşvik etme potansiyeline vurgu yapmıştır.

Ekoturizmin temel ilkeleri arasında, turizmin çevreye olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi, doğanın korunması, yerel gelenek ve kültürlerle saygı, yenilenemeyen kaynakların kullanımının azaltılması ve yenilenebilir kaynakların doğanın kendini yenileme hızını aşmayacak şekilde kullanılması yer almaktadır (The International Ecotourism Society, 2013; Barkauskiene ve

Snieska, 2013). Ayrıca, Salman, Jaafar ve Mohamad (2020) çalışmalarında, ekoturizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel faydalarını vurgulamış, doğru bir şekilde uygulandığında sürdürülebilir turizmi güçlendirdiğini ifade etmişlerdir.

Sürdürülebilir turizm, çevrenin korunması, farkındalık yaratma ve yerel halkın kalkınması gibi hedeflere ulaşmada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ancak, bu geniş kapsamlı yaklaşımın bazı durumlarda spesifik uygulama eksiklikleri görülebilmektedir. Bu noktada, sürdürülebilir turizmin bir alt boyutu olan ekoturizm devreye girerek doğal kaynakların korunması, kültürel değerlerin sürdürülebilirliği ve yerel halkın ekonomik kalkınmasını destekleme gibi hedeflere daha somut katkılar sağlayabilir. Ekoturizm, bu amaçlara ulaşmak için uzun vadeli yatırımlar gerektiren etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir (Salman vd., 2020; Barkauskiene ve Snieska, 2013).

İlgili literatür incelendiğinde, Web of Science veri tabanında sürdürülebilir turizm konusunda 1991-2023 yılları arasında yayınlanmış 5464, ekoturizmi konu alan 1990-2023 yılları arasında yayınlanmış 5211 makale çalışmasına rastlanmıştır. Aynı veri tabanında sürdürülebilir turizmin ekoturizm ile birlikte ele alındığı makaleler 1994 yılından itibaren yayınlanmış olup 763 adettir.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin birlikte ele alındığı akademik makalelerin bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesidir. Literatürde, ekoturizm ve sürdürülebilir turizm konularında yayınlanmış akademik çalışmaların bibliyometrik analizine yönelik çeşitli araştırmaların mevcut olduğu görülmektedir (Moyle vd., 2020; Corte vd., 2018; Ruhanen vd., 2015; Kapoor ve Jain, 2024; Geng vd., 2024; Khanra vd., 2021; Singh vd., 2022). Ancak, bu iki kavramın bir arada ele alındığı çalışmaların bibliyometrik analizi konusunda bir eksiklik bulunmaktadır. Bu çalışma, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedeflemekte ve sürdürülebilir turizm ile ekoturizm kavramlarının bir arada değerlendirildiği makalelere ulaşmak isteyen, bu alanda araştırma yapmayı planlayan akademisyenler ve araştırmacılar için bir rehber niteliği taşımayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bibliyometri, akademik yayınların matematiksel ve istatistiksel yöntemlerle analiz edildiği bir araştırma yöntemidir. Bu yaklaşım, belirli bir alandaki temel temaların belirlenmesi ve ilgili literatürün kapsamlı şekilde incelenmesine imkân tanır (Andres, 2009). Bu yöntem günümüzde, hızla artan bilimsel bilgi birikimi içinde araştırmacılara rehberlik eden önemli bir disiplin haline gelmiştir. Yöntemin, daha önceki çalışmaların daha fazla atıf alması ve sosyal bilimler gibi alanlarda sınırlı temsil gibi zayıf yönleri bulunmaktadır. Ayrıca, atıf önyargıları ve dilsel sınırlamalar, sonuçların genelleştirilebilirliğini olumsuz etkileyebilir. Buna rağmen, alan eğilimlerini belirlemek ve iş birliği potansiyelini ortaya koymak için etkili bir yöntemdir (Kara vd., 2023).

Bu yöntem kapsamında özellikle bilimsel haritalama yaklaşımı dikkat çekmektedir. Bilimsel haritalama, alanın kavramsal yapısını ortaya koymak ve geleceğe dönük araştırma eğilimlerini belirlemek amacıyla yazarlar, kurumlar, anahtar kelimeler ve atıflar gibi çeşitli verileri metin madenciliği teknikleriyle analiz ederek görsel ağlara dönüştürür. Bu analizlerde Web of Science ve Scopus gibi geniş kapsamlı akademik veri tabanları ile VOSviewer başta olmak üzere çeşitli bilimsel haritalama yazılımları sıklıkla kullanılmaktadır. VOSviewer, özellikle büyük veri kümelerini anlaşılır ve kolay yorumlanabilir haritalara dönüştürme özelliği nedeniyle tercih edilen araçlar arasındadır (Durmuş, 2023).

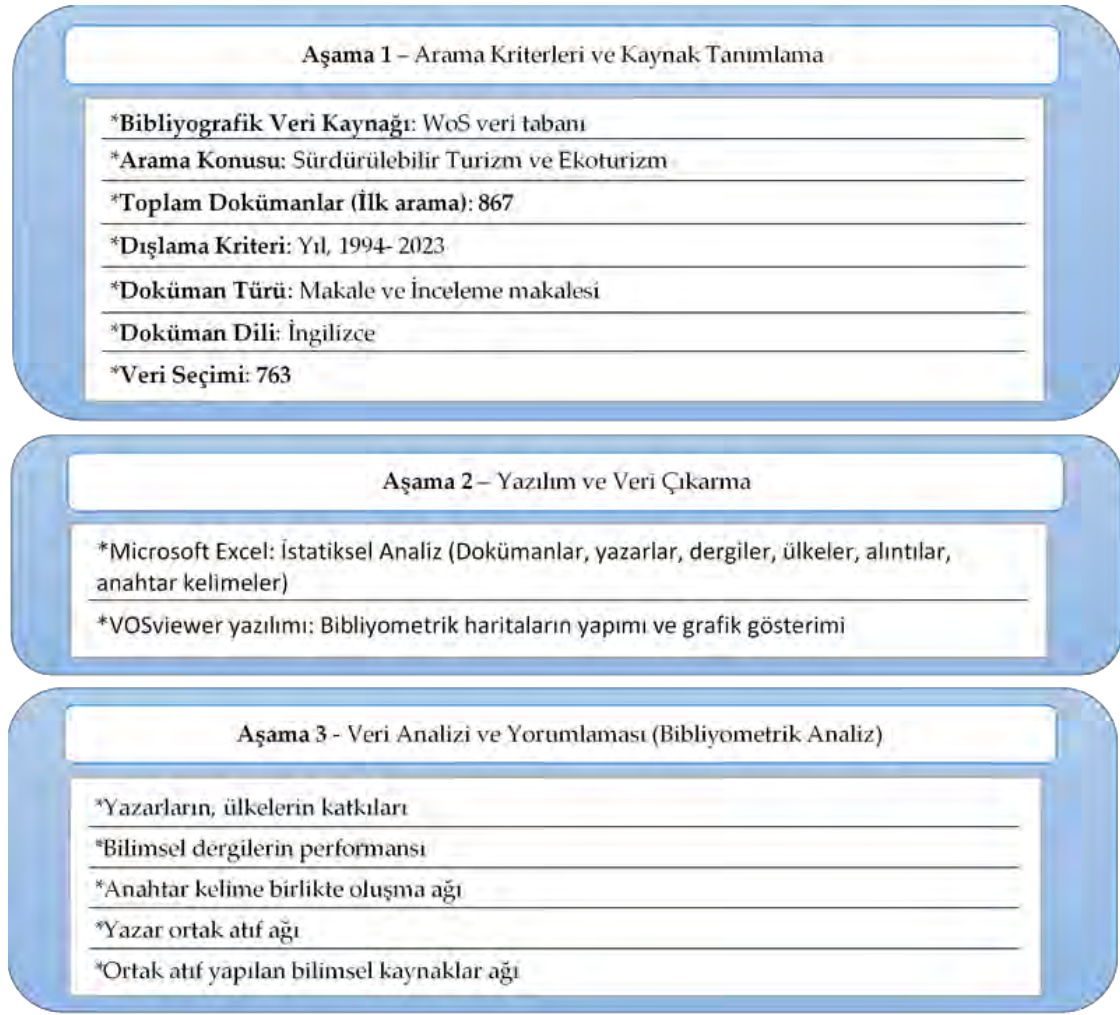
Bu çalışmada kullanılan bibliyometrik veriler, Clarivate Analytics tarafından geliştirilen ve farklı disiplinlerden geniş veri içeriği sunan Web of Science (WoS) veri tabanından elde edilmiştir (Li

vd., 2018). Bu makale için, “sustainable tourism” and “ecotourism” anahtar kelimeleri kullanılarak sistematik bir arama yapılmıştır. Veri toplama işlemi 29-30 Ekim 2024 tarihinde tamamlanmıştır. Araştırma, 1994-2023 yıllarını kapsayan bir tarama aralığında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama işleminin yapıldığı tarihte henüz 2024 yılı tamamlanmamış olduğu için, veri setine 2024 yılı yayınları alınmamıştır. 1994’ten 2023’e kadar sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramını içeren toplam 867 akademik yayın tespit edilmiş ve bu yayınlar içerisinde toplam 763 makale bulunmuştur.

Veri analizi için makalelerin alan kategorileri, anahtar kelimeler, katkı sağlayan üniversiteler, ülkeler, yayınevleri, dergiler, yazarlar, yayın sayısı ve atıf sayısı gibi çeşitli bibliyometrik parametreler kullanılmıştır. Veri analizi için bibliyometrik haritaların oluşturulması ve görselleştirilmesi amacıyla, Leiden Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Araştırmaları Merkezi tarafından geliştirilen açık kaynaklı bir yazılım olan VOSviewer (Version 1.6.16) kullanılmıştır (Eck ve Waltman, 2009; Akkaya ve Ertekin, 2021). VOSviewer, bibliyometrik analiz, veri görselleştirme ve akademik atıf ilişkilerini analiz etmek ve incelemek amacıyla araştırmacılar tarafından kullanılan bilimsel haritalar oluşturmaya olanak sağlayan bir veri analizi yazılımıdır (Dereli, 2024). Bu program, anahtar kelime eş-bulunma, eş-yazarlık ve atıf ağlarının görselleştirilmesi gibi birçok bibliyometrik analiz gerçekleştirebilmekte ve VOS algoritmasını kullanarak küme bağlantıları ile yoğunluk haritaları oluşturmaktadır (Uzgörü, 2021). Bu yazılım ile dergi performansı, en fazla yayın yapan yazarlar, belge sayısına dayalı olarak en fazla yayın yapan ülkeler ve toplam alıntılar gibi temel bilgiler ortaya konmaktadır. Ayrıca, ülkeler arasındaki ortak yazarlık ilişkisi, yazarlar, makaleler ve dergiler arasındaki ortak alıntı ilişkisi ve anahtar kelime terimleri arasındaki ortak oluşum ilişkileri gibi karmaşık bilgiler grafiksel gösterimlerle sunulmaktadır. Ortak yazarlık, farklı ülkeler arasındaki akademik iş birliğinin değerlendirilmesini içermektedir. Bu araştırma çalışmasında, ülkeler arasındaki ortak yazarlık analizi VOSviewer görüntüleyici aracılığıyla yapılmıştır ve kesirli sayım yöntemi kullanılarak analiz için tüm ülkeler seçilmiştir (Eck ve Waltman, 2014; Perianes-Rodriguez vd., 2016). Düşümleri birleştiren çizgiler, ülkeler arasındaki iş birliği bağlantılarının sayısını göstermektedir. (Eck ve Waltman, 2014).

Veri toplama, derleme, analiz etme ve sonuçları yorumlamadaki kesinlik, araştırmanın geçerliliğini desteklese de araştırma tasarımı iki temel sınırlama vardır. İlk olarak, veri örnekleme için yalnızca WoS veri tabanı kullanılmıştır. Bu nedenle, analiz muhtemelen bazı etkili katkıları hariç tutmaktadır. İkincisi, yalnızca dergi makaleleri analiz edilmiş; konferans bildirileri, kitap bölümleri ve inceleme makaleleri ise analize dâhil edilmemiştir.

Bu çalışmada sürdürülebilir turizm ve ekoturizm üzerine WoS veri tabanında yayımlanan makaleler, bibliyometrik parametreler kullanılarak analiz edilmiş ve araştırma süreci Şekil 1’de detaylandırılmıştır.

Şekil 1 - Bibliyometrik Analizin Metodolojik Süreci

BULGULAR

“Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm” konusuyla ilgili olarak WoS veri tabanında 1994-2023 yılları arasında yapılan bir taramada, toplam 898 akademik yayına ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bu yayınlar arasında makale ve inceleme makalesi türünde olanların sayısı incelendiğinde, “Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm” konusunda toplam 763 çalışmanın yayımlandığı belirlenmiştir. Bu çalışmaların türleri incelendiğinde 719 adetinin makale ve 44 adetinin inceleme makalesi olduğu, geri kalanların farklı yayın türlerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada yayınlanmış 763 adet akademik çalışma ile ilgili bibliyometrik analiz yapılmıştır.

“Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm” hakkında yayınlanan 763 adet çalışma WoS yayın alanı kategorisine göre incelendiğinde, en çok yayının yapıldığı ilk 10 kategori içinde bulunan yayınların 414 (%54.26) adetinin *Konaklama Eğlence Spor Turizm*, 265 (%34.73) adetinin *Yeşil Sürdürülebilir Bilim Teknolojisi*, 159 (%20.84) adetinin *Çevre Bilimleri*, 133(%17.43) adetinin *Çevre Çalışmaları*, 52 (%6.82) adetinin *Yönetim*, 28 (%3.67) adetinin *Ekoloji*, 28 (%3.67) adetinin *Coğrafya*, 26 (%3.41) adetinin *Biyçeşitliliğin Korunması*, 19 (%2.49) adetinin *Sosyoloji* ve 16 (%2.1) adetinin *İşletme* kategorisinde yer aldığı tespit edilmiştir.

“Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm” alanındaki akademik literatüre toplam 1108 kuruluşun/üniversitenin katkı sağladığı saptanmıştır. Aşağıdaki listede (Tablo 1) ilk on kuruluşu

ve yüzdelik dilimlerine yer verilmiştir. Aynı tabloda sürdürülebilir turizm ve ekoturizm üzerine yapılan çalışmaların üniversitelere göre dağılımında çalışma yoğunluğunun en fazla olduğu ilk üç üniversite Griffith University (40), Griffith University Gold Coast Campus (27) ve University Of Johannesburg (19) şeklindedir. Türkiye’den ise Akdeniz Üniversitesi 2 yayın ile 136. Sırada yer almaktadır.

Tablo 1. En Fazla Katkı Sağlayan İlk 10 Üniversite

Kuruluşlar	Yayın Sayısı	763 Yayın İçinde Yüzde
Griffith University	40	5.242
Griffith University Gold Coast Campus	27	3.539
University of Johannesburg	19	2.490
University of Waterloo	14	1.835
Texas A M University System	13	1.704
Southern Cross University	12	1.573
Texas A M University College Station	12	1.573
Chinese Academy of Sciences	10	1.311
University of Queensland	10	1.311
University System of Georgia	10	1.311

Tablo 2’te Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm akademik alanı ile ilgili yapılan çalışmalara toplam 105 ülkenin katkı sağladığı listede ilk 11 ülkeye ve yüzdelik dilimlerine yer verilmiştir. Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm alanında yapılan akademik çalışmalara katkı sağlayan ülke sıralamasında ilk üçü USA (138), Avustralya (118) ve Çin (66) oluşturmaktadır. Türkiye’den ise 22 yayın bulunmaktadır. Şekil 2’de alana katkı sağlayan ülkeler ve bağlantı haritası verilmiştir.

Tablo 2. En Fazla Katkı Sağlayan İlk 11 Ülke

Ülkeler/Bölgeler	Yayın Sayısı	763 Yayın İçinde Yüzde
USA	138	18.087
Australia	118	15.465
Peoples R China	66	8.650
England	49	6.422
South Africa	47	6.160
Canada	42	5.505
Spain	37	4.849
Taiwan	26	3.408
Malaysia	25	3.277
India	24	3.145
Italy	24	3.145

Tablo 4. En Fazla Katlı Sağlayan İlk 10 Dergi

Dergiler	Yayın Sayısı	763 Yayın İçinde Yüzde
Journal of Sustainable Tourism	172	22.543
Sustainability	65	8.519
Journal of Ecotourism	26	3.408
Tourism Management	23	3.014
Tourism Management Perspectives	12	1.573
Environment Development and Sustainability	10	1.311
Journal of Travel Research	10	1.311
Tourism Planning Development	10	1.311
Annals of Tourism Research	8	1.048
Journal of Environmental Management	8	1.048

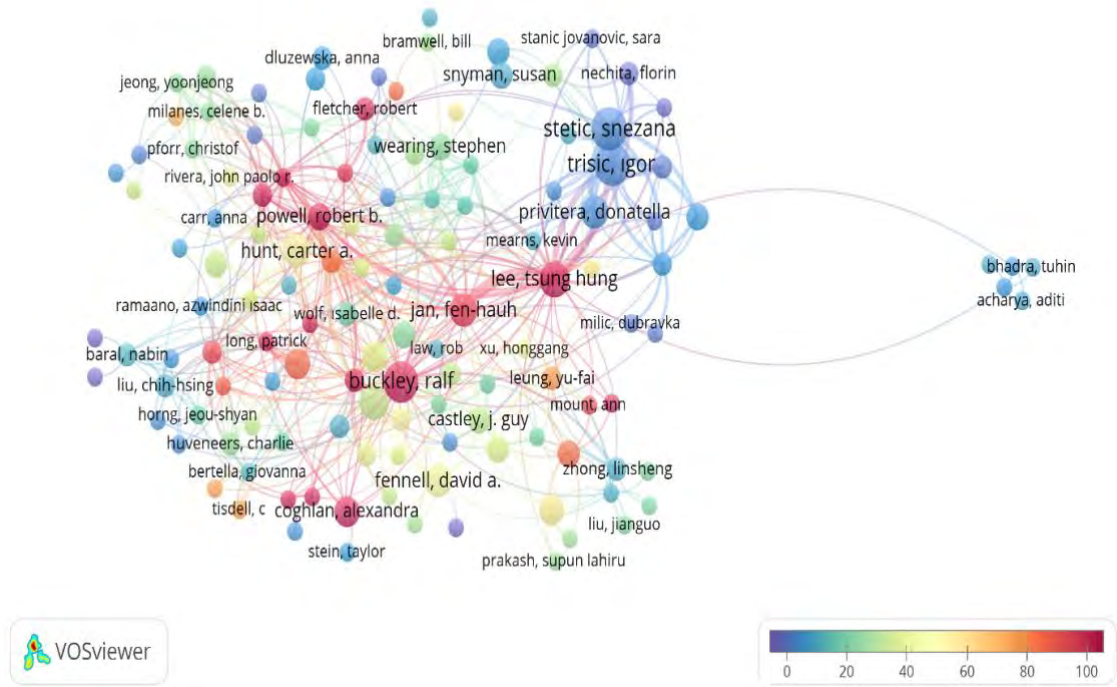
Tablo 5 'de görüldüğü gibi Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konusunda 2023 yazar arasında en fazla yayın katkısı sağlayan ilk 10 yazara yer verilmiştir. Bu yazarlar arasında ilk üç sırayı Buckley, R., Stetic, S. ve Trisic, I. adlı yazarlar bulunmaktadır. Türkiye’de ise 22 yazar 1’er yayınlara katkıda bulunmuştur.

Tablo 5. En Fazla Katkı Sağlayan İlk 10 Yazar

Sıra	Yazar	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Bağlantı Sayısı	763 Yayın İçinde Yüzde
1	Buckley, R.	11	1119	62	1.442
2	Stetic, S.	10	69	44	1.311
3	Trisic, I.	10	69	44	1.311
4	Lee, T. H.	8	714	8	1.048
5	Weaver, D. B.	8	125	62	1.048
6	Boley, B. B.	7	245	14	0.917
7	Jan, F. H.	6	555	7	0.786
8	Hunt, C. A.	6	313	13	0.786
9	Fennell, D. A.	6	281	3	0.786
10	Dube, K.	6	42	5	0.786

En fazla yayın yapan yazarlara ait ağ analizini gösteren bibliyometrik haritaları oluşturmak ve görüntülemek için VOSviewer paket programı kullanılmıştır. Yapılan analizlerde yazarların yayın, atıf, bağlantı sayısı ve ortak yazar ilişkileri Tablo 5 ve Şekil 3’de gösterilmiştir.

Şekilde gösterilen yazar bağlantıları, yazarların birbirleriyle olan atıf ilişkilerini ve ortak çalışmalarını ifade etmektedir. Ağda yer alan düğümler yazarları, düğümler arasındaki çizgiler ise yazarların birbirlerinin yayınlarına yaptıkları atıfları ya da ortak yazarlık ilişkilerini göstermektedir. Bu görsel haritalama, alan içindeki akademik iş birliklerini ve araştırma grupları arasındaki etkileşimleri ortaya koymakta, böylece literatürdeki etkili ve merkezi yazarları belirlemeye olanak sağlamaktadır (Van Eck ve Waltman, 2014).

Şekil 3. Yazarların Yayın, Atıf ve Ağ Bağlantısı

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konulu makaleler ile yazarların performansını değerlendirmek amacıyla, yayın adları ve alıntı sayıları gibi ölçütler incelenmiştir. Bu doğrultuda, en fazla atıf alan 10 makale Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. En Fazla Atıf Alan İlk 10 Yayın

Sıra	Başlık	Yazarlar	Dergi	Yıl	Atıf	Yıllık Ort.
1	Sustainability indicators for managing community tourism	Choi, HwanSuk; Chris; Sirakaya, Ercan	Tourism Management	2006	603	31,74
2	Sustainable Tourism: Research And Reality	Buckley, Ralf	Annals of Tourism Research	2012	597	45,92
3	Traditions of sustainability in tourism studies	Saarenen, Jarkko	Annals of Tourism Research	2006	519	27,32
4	Environmental management of a tourist destination - A factor of tourism competitiveness	Mihalic, T	Tourism Management	2000	398	15,92
5	Setting Standards: Certification Programmes for Ecotourism and Sustainable Tourism	Honey, M.	Ecotourism And Conservation in The Americas	2008	384	22,59
6	A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use	Okazaki, Etsuko	Journal of Sustainable Tourism	2008	363	21,35
7	Ecological footprint analysis as a tool to assess tourism sustainability	Gössling, S; Hansson, CB; Hörstmeier, O; Saggel, S	Ecological Economics	2002	325	14,13
8	Can ecotourism interpretation really lead to pro-conservation knowledge, attitudes and behaviour? Evidence from the Galapagos islands	Powell, Robert B.; Ham, Sam H.	Journal of Sustainable Tourism	2008	301	17,71
9	Collaboration theory and tourism practice in protected areas: stakeholders, structuring and sustainability	Jamal, Tazim; Stronza, Amanda	Journal of Sustainable Tourism	2009	280	17,5
10	Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability	Lee, Tsung Hung; Jan, Fen-Hauh	Tourism Management	2019	266	44,33

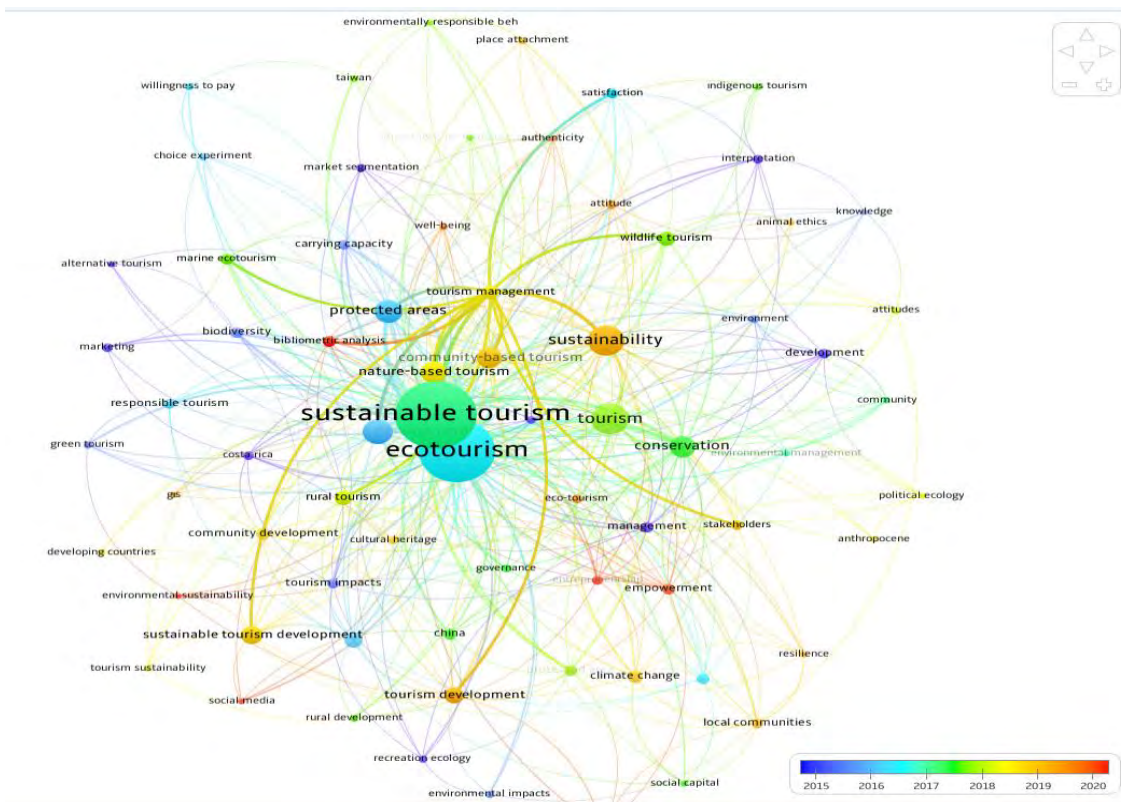
En fazla atıf alan ilk üç makale sırasıyla şu şekildedir: Birinci sırada, 603 atıf ile Choi ve Sirakaya'nın (2006) "Sustainability Indicators for Managing Community Tourism" adlı makalesi;

ikinci sırada, 597 atıf ile Buckley'in (2012) "Sustainable Tourism: Research and Reality" adlı makalesi; üçüncü sırada ise, 519 atıf ile Saarinen'in (2006) "Traditions of Sustainability in Tourism Studies" adlı makalesi yer almaktadır.

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konusunun ele alındığı makalelerde kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde, 2131 adet anahtar kelime kullanıldığı tespit edilmiştir. Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm ağında; en fazla kullanılan ilk 10 anahtar kelime tablosu Tablo 7’de gösterilmiştir. En fazla kullanılan anahtar kelimeler arasında ilk üç kelimenin sürdürülebilir turizm (267), ecoturizm (237) ve turizm (71) olduğu saptanmıştır.

Tablo 7. En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimeler

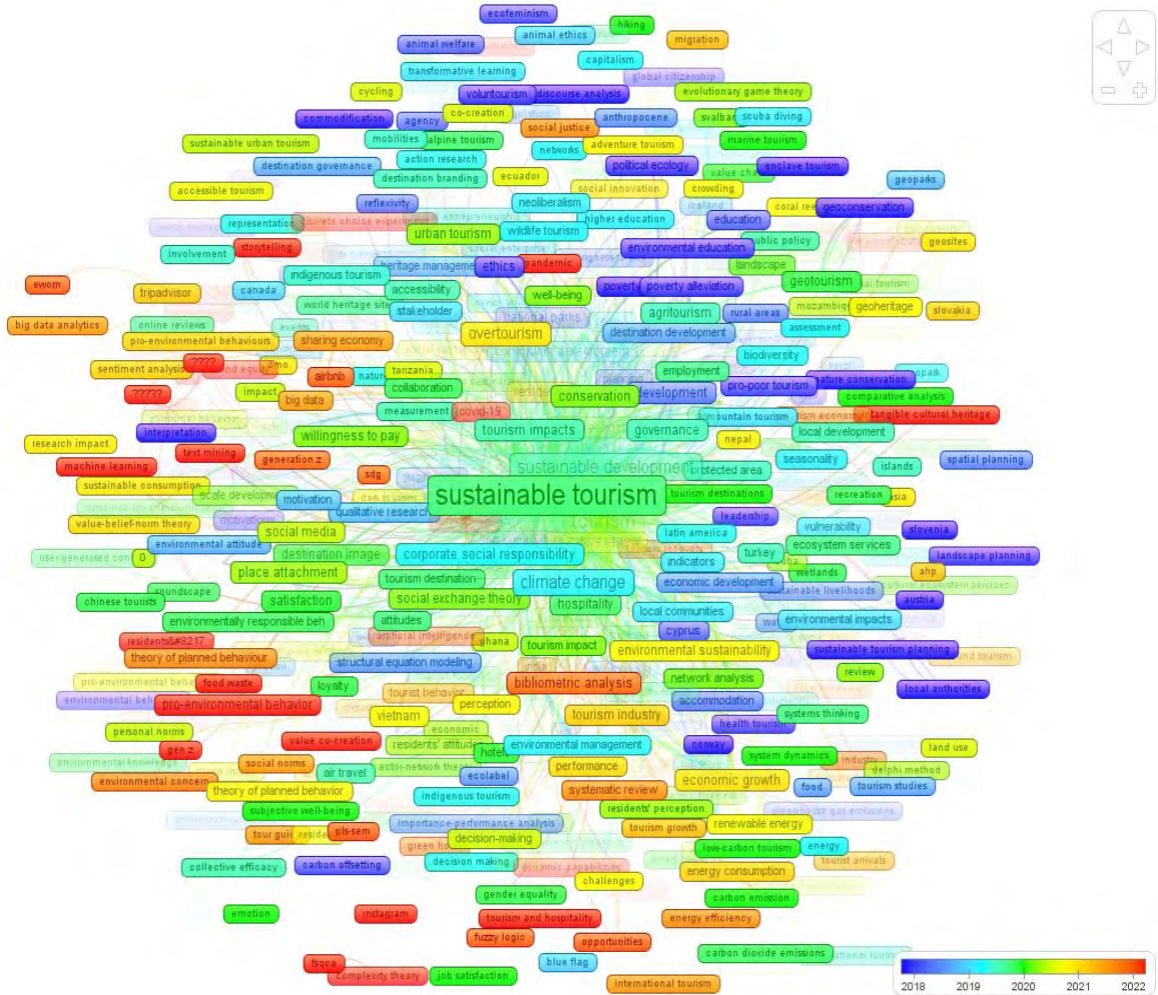
Sıra	Anahtar Kelimeler	Anahtar Kelime Sayısı	Toplam Bağlantı Ağı
1	Sustainable Tourism	267	1246
2	Ecotourism	237	1100
3	Tourism	71	310
4	Sustainability	63	297
6	Sustainable Development	44	196
5	Conservation	39	206
7	Protected Areas	38	175
9	Nature-Based Tourism	33	151
8	Community-Based Tourism	31	151
10	Sustainable Tourism Development	23	101

Şekil 4. Anahtar Kelimeler ve Bağlantı Ağları

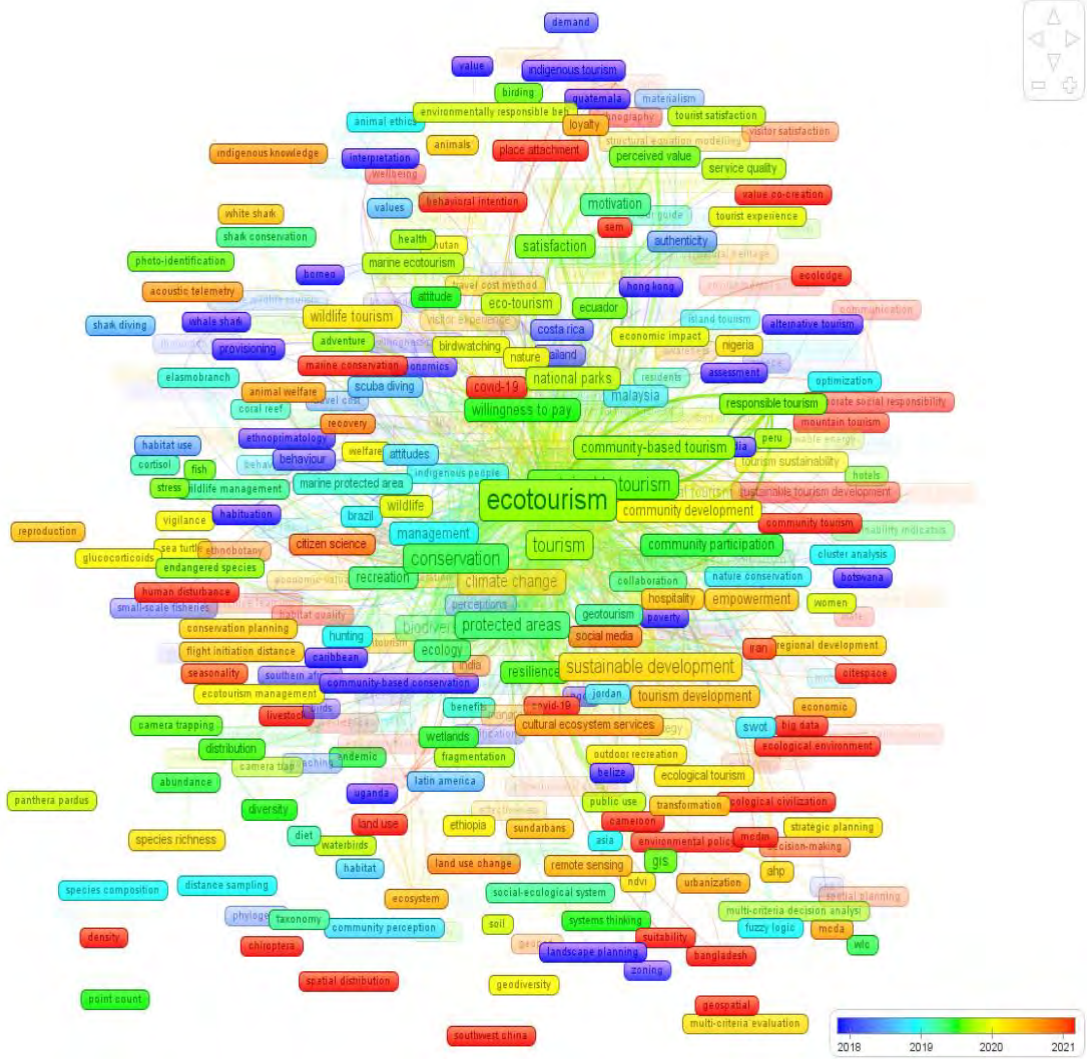
Şekil 4'te VOSviewer ile üretilen anahtar kelime ağ haritası gösterilmektedir. Daha okunaklı olabilmesi için, toplam 2131 adet anahtar kelimeden 5 veya daha fazla tekrar eden kelimeler haritaya dâhil edilmiştir.

Anahtar kelimeler üzerinden oluşturulan haritalar kavramları ve kavramlar arası ilişkileri görmek adına oldukça faydalıdır. Bu nedenle mevcut analize ek olarak birlikte incelenen (sürdürülebilir turizm ve ekoturizm) kavramların ayrı ayrı anahtar kelime haritaları da oluşturulmuştur. Şekil 5 'te "Sürdürülebilir Turizm" konusunda son 10 yılda yapılan yayınları kapsayan arama sonucunun (5548 yayın), anahtar kelime haritası verilmiştir.

Şekil 5. Sürdürülebilir Turizm Anahtar Kelimeler Ağ Haritası

Ekoturizm konusunda ise aynı filtrelerde son 10 yıl için yapılan arama sonucunda bulunan 4456 yayın için yapılan anahtar kelime ağ haritası Şekil 6'da verilmiştir. Her iki ağ haritasında da oldukça geniş bir anahtar kelime havuzu bulunduğu açıkça görülebilmektedir. Yine bu haritalarda bulunan renkler hem sürdürülebilir turizm, hem de ekoturizm konularının 2019 - 2021 yılları arasında daha çok çalışıldığını göstermektedir.

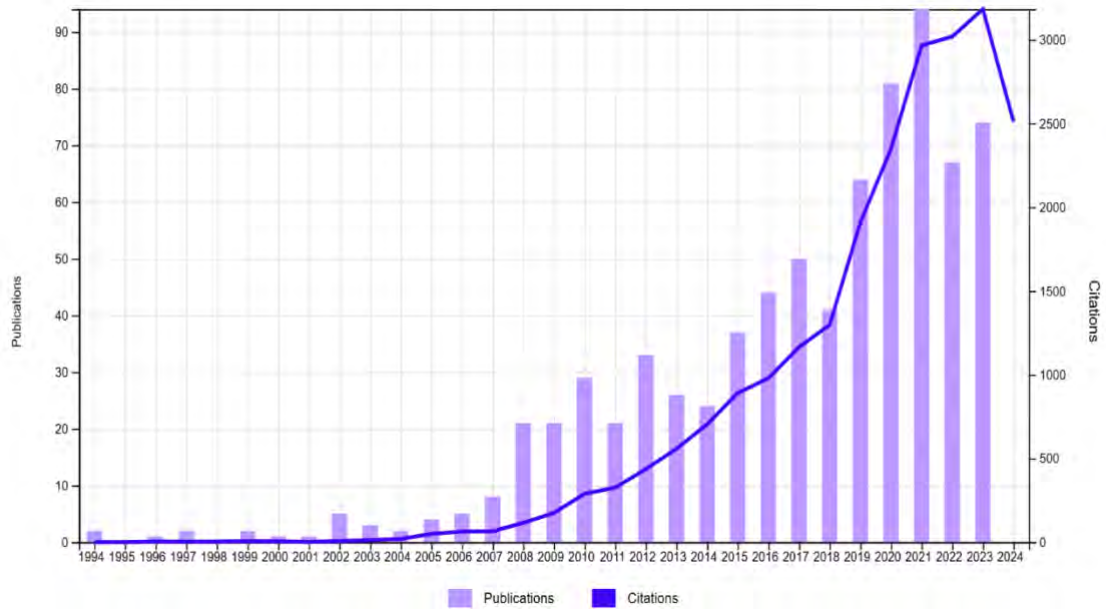

Şekil 6. Ekoturizm Anahtar Kelimeler Ağ Haritası

Tablo 8’de ve Şekil 7’te görüldüğü üzere, yapılan analizlerde 1994-2023 yılları arasında WoS veri tabanında kayıtlı sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konusuna ilişkin toplam 763 akademik makale olduğu ve ilk makalenin 1994 yılında yayınlandığı saptanmıştır. 2024 yılı itibarıyla tamamlanan bu bibliyometrik analiz çalışmasında sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konusuna ilişkin yıllara göre yayın sayıları incelendiğinde en fazla makale yayının (94) 2021 yılında ve en fazla atfın (3182) 2023 yılında yapıldığı saptanmıştır. Sonuçlar 2008 yılı ile birlikte alandaki çalışmaların arttığını göstermektedir.

Tablo 8. Yıllara Göre Yayın-Atıf Sayıları

Yıl	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı
2023	74	3182	2008	21	115
2022	67	3019	2007	8	65
2021	94	2966	2006	5	63
2020	81	2348	2005	4	49
2019	64	1909	2004	2	19
2018	41	1297	2003	3	12
2017	50	1164	2002	5	6
2016	44	979	2001	1	1
2015	37	890	2000	1	4
2014	24	704	1999	2	6
2013	26	557	1998	0	3
2012	33	436	1997	2	2
2011	21	326	1996	1	3
2010	29	289	1995	0	0
2009	21	174	1994	2	0

Şekil 7. Sürdürülebilir Turizm Ve Ekoturizm Konulu Makale Ve Atıf Sayısının Yıllara Göre Artışı (1994-2023)

SONUÇ

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm, çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kritik bir rol oynamaktadır. Literatürde sürdürülebilir turizm kavramını başka konu veya kavramlarla ilişkilendirerek yapılmış bibliyometrik analizler mevcuttur

(Erdoğan ve Zaman, 2024; Sezgin vd., 2024). Benzer şekilde ekoturizm kavramı da farklı bağlamlarda bibliyometrik analizlere konu olmuştur (Uyanık ve Akyurt, 2024; Samal ve Dash, 2024). Bu çalışma, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarını birlikte ele almış olan akademik çalışmaların bibliyometrik bir analizini sunarak, bu iki kavramın turizm sektörü içerisindeki önemini ve gelişimini detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu bağlamda, çalışma, Web of Science (WoS) veri tabanında 1994-2023 yılları arasında yayımlanan 763 akademik makaleyi analiz ederek bu alanlardaki eğilimleri, öne çıkan ülkeleri, yazarları, üniversiteleri ve dergileri ortaya koymuştur.

Sonuçlar, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konularına olan ilginin özellikle son yıllarda artış gösterdiğini ve 2021 ile 2023 yılları arasında en yüksek yayın ve atıf sayılarına ulaşıldığını göstermektedir. Sürdürülebilir turizme yönelik akademik ilginin özellikle 2021 yılında zirveye ulaşmasında COVID-19 pandemisinin etkileri, küresel iklim krizi ve çevresel bilinçlenmenin artması ile politik desteklerin güçlenmesi gibi çeşitli faktörler etkili olmuştur. Pandemi nedeniyle turizm sektörünün durma noktasına gelmesi, sektörü daha dirençli ve sürdürülebilir kılmaya yönelik araştırmaları teşvik etmiştir (Gössling vd., 2021). Ayrıca, küresel ölçekte iklim değişikliği farkındalığının artması, sürdürülebilir turizm çalışmalarını gündeme taşımıştır (Scott vd., 2019). Birçok ülke ve uluslararası kuruluş tarafından sağlanan fonlama ve politika destekleri de akademik çalışmaların artmasını sağlamıştır (Higgins-Desbiolles, 2020).

USA, Avustralya ve Çin gibi ülkeler, bu alanlarda en fazla katkı sağlayan ilk üç ülke olarak öne çıkmıştır. Bu bulgular önceki çalışmalarla örtüşmektedir (Erdoğan ve Zaman, 2024; Sezgin vd., 2024). Türkiye ise bu alanda toplam 22 yayımla orta düzeyde bir katkı sağlamaktadır. Griffith Üniversitesi, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm üzerine en fazla yayın yapan kurumlar arasında birinci sırada yer alırken, Journal of Sustainable Tourism, bu alandaki en etkili dergi olarak dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm literatürüne yönelik akademik üretkenliğin ülkeler bazında farklılık göstermesinde çeşitli faktörler etkilidir. Öncelikle ABD, Avustralya gibi ülkelerin sahip olduğu gelişmiş araştırma altyapıları ve bu alanda sağladıkları güçlü finansal destekler, bilimsel yayın sayısının artmasında önemli rol oynamaktadır (Hall ve Page, 2014). Ayrıca bu ülkelerde sürdürülebilir kalkınma, doğa koruma ve çevresel politikaların kamu politikalarında öncelikli konumda olması, sürdürülebilir turizm üzerine yapılan araştırmaların teşvik edilmesini kolaylaştırmaktadır (Bramwell ve Lane, 2012). Ek olarak, İngilizce dilinin uluslararası bilimsel yayınlarda baskın rolü, bu ülkelerde üretilen akademik çalışmaların görünürlüğünü ve erişilebilirliğini artırmakta ve dolayısıyla daha fazla atıf almalarına olanak sağlamaktadır (Di Bitetti ve Ferreras, 2017). Son olarak, Avustralya gibi biyolojik çeşitlilik açısından zengin ülkelerde, ekoturizm çalışmalarının daha yoğun olması, doğrudan araştırmaların yaygınlığını ve bilimsel üretkenliği olumlu yönde etkilemektedir (Weaver ve Lawton, 2007).

Araştırmanın bulguları, sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin hem bireysel hem de kurumsal düzeyde yoğun bir şekilde çalışıldığını ve bu çalışmaların ekolojik koruma, yerel toplulukların güçlendirilmesi ve ekonomik kalkınma hedeflerine önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Özellikle ekoturizm, doğal kaynakların korunması ve yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımını teşvik eden bir araç olarak, sürdürülebilir turizmin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ekoturizmin yerel halkın refahını artırdığı ve kültürel mirasın korunmasını desteklediği tespit edilmiştir.

Bibliyometrik analizler, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm alanlarında disiplinler arası iş birliğinin yoğun olduğunu ve ülkeler arası ortak yazarlık ilişkilerinin gelişmekte olduğunu da göstermektedir. Bu sonuçlar önceki çalışmalarla örtüşmektedir (Sezgin vd., 2024; Samal ve Dash,

2024). Bu durum, alanın küresel düzeyde önem kazandığını ve akademik topluluklar arasında geniş çaplı bir ilgi gördüğünü işaret etmektedir.

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda önerilerimiz aşağıda sunulmuştur:

- Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konularında ülkeler arası ortak yazarlık ilişkilerinin geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Bu, literatürde daha güçlü bir bilgi ağı oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.
- Ekoturizmin yerel ekonomilere olan katkısını artırmak için, yerel halkı turizm süreçlerine daha etkin şekilde dahil eden projeler desteklenmelidir.
- Profesyoneller için sürdürülebilir turizm ve ekoturizm uygulamalarına yönelik pratik kılavuzlar hazırlanmalıdır. Bu kılavuzlar, mevcut literatürden elde edilen çıkarımlara dayalı somut öneriler içermelidir.
- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir turizm politikalarının benimsenmesi için uluslararası fonlar ve yerel yönetimler tarafından destek programları geliştirilmelidir.
- Araştırmalarda en fazla kullanılan anahtar kelimeler göz önüne alınarak, gelecekteki çalışmaların bu anahtar kelimeler etrafında yoğunlaşması önerilmektedir.
- Profesyoneller, turizm faaliyetlerinin çevresel etkilerini en aza indirmek için yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı ve karbon salınımını azaltıcı stratejilere öncelik vermelidir.
- Akademik çalışmalar, yerel toplulukların bilgi birikimini değerlendiren ve onların katılımını artıran yöntemleri benimsemelidir.
- USA, Avustralya ve Çin gibi bu alanda yoğun akademik çalışma yapan ülkelerle işbirlikleri artırılarak bilgi paylaşımı sağlanmalıdır.

Bu çalışmanın temel sınırlılıkları arasında yalnızca WoS (Web of Science) veri tabanının kullanılması yer almaktadır; bu durum, diğer önemli veri tabanlarında bulunan potansiyel çalışmaları dışarıda bırakmıştır. Ayrıca, yalnızca makale ve inceleme makalesi türündeki yayınların incelenmesi, konferans bildirileri ve kitap bölümleri gibi diğer yayın türlerinin analiz dışında kalmasına yol açmıştır. Zaman ve maliyet kısıtlamaları nedeniyle daha geniş bir veri kümesi üzerinde çalışılamamış ve bazı derinlemesine analizler yapılamamıştır. Bu nedenle, gelecekteki çalışmaların daha geniş veri tabanlarını ve yayın türlerini kapsaması önerilmektedir.

Sonuç olarak, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm, turizm sektörünün çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirliğini sağlama potansiyeline sahip önemli kavramlardır. Ancak, bu alanlarda daha fazla akademik çalışma yapılması ve uygulamada etkin politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Gelecekteki araştırmalar, sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin yenilikçi uygulamalarını ve yerel halk üzerindeki uzun vadeli etkilerini inceleyerek daha kapsamlı bir anlayış geliştirebilir. Böylelikle, sürdürülebilir turizmin dünya genelinde daha etkin bir şekilde uygulanması sağlanabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Türk Turizm Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, G. ve Ertekin, P. (2021). İki Kere Farklı Bireylere Yönelik Literatürün Görsel Olarak İncelenmesi: Bibliyometrik Bir Çalışma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 492-517
- Andres, A. (2009). *Measuring academic research: How to undertake a bibliometric study*. Cambridge: Chandos Publishing.
- Barkauskiene, K., and Snieska, V. (2013). Ecotourism as an Integral part of sustainable tourism development. *Economics & Management*, 18(3): 449–456.
- Beardsley, D., Clemmons, D., DelliPriscoli, M., Kane, J., Mader, R., McLaren, D., and Winebrenner, C. (2006). *Responsible travel handbook*. Bennington, VT: Transitions Abroad Publishing
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The potentials and pitfalls* (Vol. 1). Washington, DC: World Wildlife Fund.
- Bramwell, B., and Lane, B. (2012). Towards innovation in sustainable tourism research?. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(1), 1-7.
- Butler, R. W. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies*, 1(1), 7-25.
- Chmiliar, L. (2010). Multiple-case designs. *Encyclopaedia of Case Study Research*, 2, 582-584.
- Davey, L. (1991). *The Application of Case Study Evaluations*. ERIC/TM Digest. <https://eric.ed.gov/?id=ED338706> [Erişim Tarihi: 10.11.2024]
- Della Corte, V., Del Gaudio, G., Sepe, F., and Sciarelli, F. (2019). Sustainable tourism in the open innovation realm: A bibliometric analysis. *Sustainability*, 11(21), 6114.
- Dereli, A.B. (2024). VOSviewer ile Bibliyometrik Analiz. *Communicate*, 28, 1-7.
- Di Bitetti, M. S., and Ferreras, J. A. (2017). Publish (in English) or perish: The effect on citation rate of using languages other than English in scientific publications. *Ambio*, 46(1), 121-127.
- Diamantis, D. and Ladkin, A. (1999). Green strategies in the tourism and hospitality industry. In Vellas, F. and Becherel, L. (Eds), *The International Marketing of Travel and Tourism: A Strategic Approach* (pp. 12-141). MacMillan, Basingstoke, UK: Macmillan Press.
- Duffy, R. (2013). *A trip too far: Ecotourism, politics and exploitation*. London: Routledge
- Eber, S. (1992). *Beyond the Green Horizon: A Discussion Paper on Principles for Sustainable Tourism*. Godalming, UK: Worldwide Fund for Nature.
- Erdoğan, H., ve Zaman, S. (2024). Sürdürülebilir Turizm Kavramsallaştırması Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 66-86.
- Fang, W.-T., Hassan, A. a., and Horng, M. (2024). Planning and Design of Ecotourism Destination. In *Ecotourism: Environment, Health, and Education* (pp. 101-131). Singapore: Springer.
- Fennell, D. A. (2001). A content analysis of ecotourism definitions. *Current Issues in tourism*, 4(5), 403-421.
- Fennell, D. A. (2020). *Ecotourism* (5th ed.). London, UK: Routledge.
- Fennell, D. A., and Cooper, C. (2020). *Sustainable tourism: Principles, Contexts and Practices* (Vol. 6). Bristol, UK: Channel View Publications.
- Geng, Y., Zhang, X., Gao, J., Yan, Y., and Chen, L. (2024). Bibliometric analysis of sustainable tourism using CiteSpace. *Technological Forecasting and Social Change*, 202, 123310.

- GhulamRabbany, M., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F., and Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, 1(7), 117-130.
- Goldfarb, W. (1989). Russell's reasons for ramification. In Savage, C. W. and Anderson, C. A (Eds), *Rereading Russell: Essays in Bertrand Russell's Metaphysics and Epistemology* (pp. 24-40). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gössling, S., Scott, D., and Hall, C. M. (2021). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1-20.
- Hall, C. M. and Lew, A. A. (1998). *Sustainable Tourism: A Geographical Perspective*. Harlow: Longman.
- Hall, C. M., and Page, S. J. (2014). *The geography of tourism and recreation: Environment, place and space* (4th ed.). London: Routledge.
- Hetzer, N.D. (1965) Environment, tourism, culture. *LINKS* (July). Reprinted in *Ecosphere* (1970) 1(2),1-3.
- Higgins-Desbiolles, F. (2020). Socialising tourism for social and ecological justice after COVID-19. *Tourism Geographies*, 22(3), 610-623.
- Hill, J. L., and Gale, T. (2009). *Ecotourism and Environmental Sustainability: Principles and Practice*. Farnham, UK: Ashgate Publishing, Ltd.
- Honey, M. (1999) *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* Washington, DC.: Island Press.
- International Air Transport Association. (2024). www.iata.org [Erişim Tarihi: 20.11.2024].
- Kapoor, D., and Jain, A. (2024). Sustainable tourism and its future research directions: a bibliometric analysis of twenty-five years of research. *Tourism Review*, 79(3), 541-567.
- Kara, A. Ç., Uğraş Dikmen, A., ve Özkan, S. (2023). Bibliyometrik analize genel bir bakış. *Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Dergisi*, 4(3), 112-116.
- Khanra, S., Dhir, A., Kaur, P., and Mäntymäki, M. (2021). Bibliometric analysis and literature review of ecotourism: Toward sustainable development. *Tourism Management Perspectives*, 37, 100777.
- Kozak, N., Kozak, M. A., ve Kozak, M. (2001). *Genel turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lane, B. (2009). Thirty years of sustainable tourism: Drivers, progress, problems – and the future. In Gössling, S, Hall, C. M. and Weaver, D. B (Eds), *Sustainable tourism futures: Perspectives on systems, restructuring and innovations* (pp. 19-32). London, UK: Routledge.
- Li, K., Rollins, J. and Yan, E. (2018). Web of science use in published research and review papers 1997– 2017: A selective, dynamic, cross-domain, content-based analysis. *Scientometrics*, 115, 1-20.
- Mitra, A. (2018). *Steps towards sustainable tourism: Explore, don't exploit*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Moyle, B., Moyle, C.-I., Ruhanen, L., Weaver, D., and Hadinejad, A. (2020). Are we really progressing sustainable tourism research? A bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 106-122.
- OECD (2003), OECD Annual Report 2003, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/annrep-2003-en>. > [Erişim Tarihi: 26.10.2024]

- Payne, R. (1999). Sustainable tourism: Suggested indicators and monitoring techniques. *Department of Geography Publication Series, University of Waterloo*, 52, 355–360.
- Perianes-Rodriguez, A., Waltman, L., and van Eck, N. J. (2016). Constructing bibliometric networks: A comparison between full and fractional counting. *Journal of Informetrics*, 10(4), 1178–1195.
- Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B. D., and McLennan, C.-I. J. (2015). Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(4), 517–535.
- Salman, A., Jaafar, M., and Mohamad, D. (2020). A comprehensive review of the role of Ecotourism in sustainable tourism development. *E-Review of Tourism Research*, 18(2), 215–233.
- Samal, R., and Dash, M. (2024, November). Women's participation and gender equality in sustainable ecotourism: A bibliometric analysis. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 107, p. 102993). Pergamon.
- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management*, 20(2), 245–249.
- Scott, D., Hall, C. M., and Gössling, S. (2019). Global tourism vulnerability to climate change. *Annals of Tourism Research*, 77, 49–61.
- Sezgin, M., Bilgiç, C., ve Akgül, S. Ö. (2024). Sürdürülebilir Turizm ve Pazarlama Konulu Araştırmaların Bibliyometrik Analizi. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 81–97.
- Singh, R., Sibi, P., and Sharma, P. (2022). Journal of ecotourism: a bibliometric analysis. *Journal of Ecotourism*, 21(1), 37–53.
- The International Ecotourism Society. (2013). What is Ecotourism? <http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism> [Erişim Tarihi: 02.11.2024].
- UNEP (2002), <https://www.unep.org/resources/report/unep-annual-report-2002> [Erişim Tarihi: 10.11.2024].
- Uzgoru (2021). *VOSviewer*. <https://uzgoru.ikcu.edu.tr/S/15018/vosviewer> [Erişim Tarihi: 20.10.2024].
- Van Eck, N. J., and Waltman, L. (2014). Visualizing bibliometric networks. In Y. Ding, R. Rousseau & D. Wolfram (Eds.), *Measuring scholarly impact: Methods and practice* (pp. 285–320). Springer, Cham.
- Wearing, S., and Neil, J. (1999). *Ecotourism: Impacts, potentials and possibilities*. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- Weaver, D. (2007). *Sustainable tourism: Theory and practice*. London, UK: Routledge.
- Weaver, D. B., and Lawton, L. J. (2007). Twenty years on: The state of contemporary ecotourism research. *Tourism Management*, 28(5), 1168–1179.
- Western, D. (1993). Defining Ecotourism. In Lindberg, K and Hawkins, D. E (Eds), *Ecotourism: A guide for planners and managers* (pp. 7–11). North Bennington, VT: The Ecotourism Society.
- WWF. (2001). https://wwf.panda.org/wwf_news/?5456/WWF-Annual-Report-2001 [Erişim Tarihi: 10.12.2024].

Yeřilbař Özenc, Y. (2021). Eğitim Araştırmalarında Durum alışması Deseni Nasıl Kullanılır? *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 10-20.

Yıldırım, A. ve Simsek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınevi.